

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לג, תשמ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מברקה. ראה קונטרסי 'חליפות ותמורות . . .', עמ' מ, הערה 1.
קולנוע, תר"ץ. לפי קונטרסי 'אליעזר בן-יהודה ותחיית
הדיבור העברי', עמ' לח-מ, עשה פומבי למלה זו המשורר
יהודה קרני. למעשה — כפי שהעיר לי בשעתו מר יואב
קרני — הציע את המלה בן-אב"י, אלא שאותה שנה,
תר"ץ, מסר את עיתונו 'דואר היום' לעריכת זאב
ז'בוטינסקי ולא יכול לפרסם שם את חידושו.

מלאכי בית-אריה

על כתיבת שמות האותיות (הערה)

במאמר "ענייני לשון בתקנים הישראליים", לשוננו
לעם, קונטרס שיח, עמ' 229-230, דן רפאל לוי
בשאלה, אם יש לכתוב את אותיות האל"ף-בי"ת העברי
בגרשיים או בלא גרשיים, ומביא דוגמאות מדפוסי התלמוד
המצויים ואף מכתבי-יד של המשנה והתלמוד.
סימן הגרשיים בדפוסים לציון אותיות האל"ף-בי"ת
ולציונים אחרים, פגון לעזים, הבאת פתובים ומונחים שונים
(פגון פינויי ספירות בספרות הקבלה או שרשים בספרות
המילונית) מקורו בסימנים שונים, שהשתמשו בהם מעתיקי
ספרים בימי-הביניים. בכתבי-יד אנו מוצרים מִגְנָן של

סימני-עזר הנלוים לפתב, כגון סימני הפסק, סימני ראשי-תיבות וקיצורים, סימני הגהה, סימני הבלטה, וביניהם אף סימנים לציון שמות האותיות, לעזים, מונחים וכתובים כנזכר לעיל. סימנים אלו צוינו על-ידי המעתיקים מעל לתיבות בצורות שונות, מהן נקודות, מהן קנקנים קצרים, ומהן צורות גראפיות שונות (כגון בצורת טעמי המקרא סגול, זקף קטן, זרקא, תביר).

משהחלו בהדפסת ספרים באותיות עבריות, שימשו, כמובן, כתבי-היד מקורות, שעל-פיהם סודרו הספרים ונדפסו. ראשוני המדפיסים התקשו בחקיקת אותם סימנים מגוונים, ובחרו בסימן הפשוט ביותר של נקודות עיליות, ששימש לציון ראשי-תיבות, קיצורים (נקודה עילית אחת), לעזים, הבאת כתובים ותיבות מובלטות — ללא הבחנה. לימים הומרו נקודות עיליות אלו בסימן הגרשיים, ומאז פשט סימן זה בכל הדפוסים. כך הצטמצם מגוון הסימנים השונים לסימן משותף אחד, הזהה לסימן ראשי-תיבות, אך הוראתו, כמובן, שונה על-פי העניין: בדרך כלל הגרשיים מציינים ראשי-תיבות, אך יש שהם מציינים לעז, מונח, תיבה או תיבות מובלטות, דיבור המתחיל, הבאת כתובים, וגם שמות אותיות.